

FRI-2B.312-1-NS -04

THE APPLICATION OF FORENSIC EXPERTISE IN THE INVESTIGATION OF CRIMES AGAINST PROPERTY

Assoc. Prof. Nevena Ruseva, PhD
 Department of Criminal Law,
 “Angel Kanchev” University of Ruse
 E-mail: nruseva@uni-ruse.bg

***Abstract:** This presentation discusses the application and features of forensic expertise as a means of proof related to the crimes introduced in Chapter Five of the Special Part of the Criminal Code, namely crimes against property. The different types of forensic expertise that are used in the investigation of various crimes, as well as the specifics of their objects and issues put before the experts for discussion and resolution, are discussed.*

Keywords: forensic examinations, property crimes, experts, theft, robbery, fraud, extortion

Престъпленията против собствеността заемат своето систематично място в Глава пета от Особената част на Наказателния кодекс на Р България¹⁰ и имат за групов обект обществените отношения, чрез които се осигурява свободното и неограничено право на собственост.

Разследването на престъпления от разглеждания вид включва изясняване и доказване на широк кръг от въпроси, диференцирани съобразно конкретното престъпление, неговия обект и предметен обхват.

Един от способите на доказване, посредством използването на които с голяма степен ще подпомогне изясняване на въпроси от кръга на доказване е експертизата и именно тя, в различните ѝ форми е измежду най-често прилаганите процесуални инструменти при дела, образувани за престъпления против собствеността.

Предвид горното, в настоящото изследване поставяме за обсъждане видовете експертизи, назначавани при разследване на престъпления, включени в Глава Пета от Особената част на НК, като ги разглеждаме диференцирано, според структурирането им в наказателния ни закон.

Примерно представените по-долу експертизи не са лимитивно изброени, а по-скоро имат характера на установени от съдебната практика като най-често назначавани от правооханителните и правоприлагащи органи, а определянето на техния вид, както и времето на назначаването им, зависят от редица фактори, вкл. от следствените ситуации, при които протича наказателното производство.

1. КРАЖБА

Престъпните състави, регулиращи престъплението кражба са включени в Раздел първи от Глава V на НК, чл. 194-чл. 197. Предмет на престъплението е собствеността над чужди движими вещи, т.е. вещи които не са трайно закрепени към земята.

В хода на разследване на престъпления от разглеждания вид, съобразно следствената ситуация и други обективни и субективни фактори, най-често могат да бъдат назначени експертизи от следните видове:

- Експертиза на следни от ръка (дактилоскопна експертиза) относно необходимостта от идентификация на намерените на местопроизшествието дактилоскопни следи, вкл. тяхната давност, механизъм на образуване и др.;

- Експертиза на следи от крак относно идентифициране и установяване на дееца, оставил на местопрестъплението следи от крака;

- Други трасологични експертизи относно времето, начина/механизма на образуване на следите при преодоляване на прегради за извършване на престъпното посегателство, както и идентифициране на предмета/средството, използвано за преодоляване на прегради;

¹⁰ В сила от 01.05.1968 г., посл. доп. ДВ. бр.87 от 17 Октомври 2025г.

- Съдебна ценова/икономическа експертиза за определяне на стойността на отнетите вещи към периода на извършване на престъплението;
- Видеотехническа експертиза - за възпроизвеждане на лица, събития и други факти, свързани с престъплението, фиксирани в записи от видеокамери или други записващи устройства.

2. ГРАБЕЖ

Престъплението грабеж и съставите, които го регламентират се съдържат в разпоредбите на чл. 198 НК- чл. 200 НК. Като типично съставно престъпление, в което са включени две самостоятелни деяния – кражба и принуда, грабежът се изразява в отнемане на чужда движима вещ от владението на друго лице с намерение противозаконно да се присвои, като за това е употребена сила или заплашване.

При разследване на престъпления от горния вид, могат да бъдат назначени експертизи, както следва:

- Експертиза на следи от ръка (дактилоскопна експертиза) относно необходимостта от идентификация на намерените на мястопроизшествието дактилоскопни следи, вкл. тяхната давност, механизъм на образуване и др.;

- Експертиза на следи от крак във връзка с идентифициране и установяване на дееца, оставил на местопрестъплението следи от крака, вкл. относно времето и начина на образуване на следите;

- Други трасологични експертизи относно изясняване на механизма на преодоляване на прегради, насочено към постигане на целта на посегателството, както и идентифициране на предмета/средството, използвано за преодоляване на прегради, вкл. относно вида и степента на употребената принуда;

- Съдебна ценова/икономическа експертиза за определяне на стойността на отнетите вещи към периода на извършване на престъплението;

- Видеотехническа експертиза за възпроизвеждане на лица, събития и други факти, свързани с деянието, фиксирани в записи от видеокамери или други записващи устройства;

- Съдебномедицинска експертиза при случаите, когато в резултат на употребата на сила над пострадалото лице е използвана физическа принуда, вкл. му е причинено телесно увреждане – за да бъдат определени неговите вид, характер и степен;

- Съдебнобиологична експертиза в хипотезите, когато в резултат на употребата на сила над пострадалото лице, на мястопроизшествието са намерени биологични следи и трябва да бъде идентифицирано лицето, от което са оставени;

- Съдебнопсихологична експертиза -както при използване на принуда, така и при заплаха, за да се установят вида, формата и степента на въздействие над пострадалото лице, психическото му състояние по време и след деянието, възможностите му да противодейства на нападателя и др.;

3. ПРИСВОЯВАНИЯ

Раздел III от Глава V на НК, в разпоредбите на чл. 201- чл.208 НК обхваща престъпните присвоявания в различни техни форми – длъжностно присвояване, обсебване, намиране на чужда движима вещ и откриване на съкровище. Основните и условно „препоръчителни“ съобразно конкретното престъпление видове експертизи, които следва да бъдат назначени в хода на дела за тези престъпления са:

- Съдебна ценова/икономическа експертиза за определяне стойността/размера на имуществени или неимуществени вреди, претърпени в резултат на извършеното престъпление

- Съдебна счетоводна експертиза за изясняване на обстоятелства, свързани с правилното водене на счетоводната отчетност и извършваните счетоводни операции, които имат отношение към предмета на доказване, когато се разследва длъжностно присвояване;

- Експертиза за изследване на документи и отделни техни части/реквизити – с оглед идентифициране на лицето, изпълнило ръкописен текст или подпис в документ или на изпълнителя на текстове в два или повече документа, за извършени промени, добавки и заличавания в документи и др.;

- Видеотехническа експертиза относно идентифициране на лица, предмети и събития; възпроизвеждане на отделни събития от видеозаписа и др.

4. ИЗМАМА

Видовете и формите на измама, включени в наказателния ни закон са уредени в текстовете на чл. 209 НК - чл. 213 НК и обхващат т.нар. обикновена, компютърна, документна и застрахователна измама.

Събрано вида на престъплението и при строго съобразяване с редица фактори, вкл. с конкретната следствена ситуация, при разследване на престъпленията измама, могат да бъдат назначени експертизи от следните видове:

- Съдебна ценова/икономическа експертиза относно определяне стойността/размера на имуществени или неимуществени вреди, претърпени в резултат на извършеното престъпление;

- Различни криминалистически експертизи, чиито обект на изследване са документи, вкл. отделни части и реквизити от документи идентифициране на лицето, изпълнило ръкописен текст или подпис или на изпълнителя на текстове в два или повече документа, за извършени промени, добавки и заличавания в документи и др.;

- Видеотехническа експертиза за идентифициране на лица, предмети и събития; възпроизведане на отделни събития от видеозаписа;

- Компютърна-техническа експертиза – по отношение на т.нар. компютърна измама, за установяване на съдържанието на информационни данни в обекта на изследване, времето на инсталиране на процесните файлове, приложения или софтуери, свързани с измамливите действия на извършителя; комуникацията с пострадалото лице/лица, осъществена по електронен път, както и прикачените файлове към тази комуникация и др.;

- Съдебнопсихологична или комплексна психиатрична и психологична експертиза с оглед установяване на вида, формата и степента на въздействие над пострадалото лице – относно прецизиране на формата изпълнителното деяние – въвеждане, използване, поддържане на заблуждение и т.н. и по относни способността на лицето да разбира правните последици от извършените от него действия в случаите на разпореждане с имущество;

5. ИЗНУДВАНЕ

В Раздел V на Глава Пета от Наказателния кодекс, чл. 213а - чл. 214а се съдържат престъпните състави на изнудването. При разследване на престъплението изнудване или на принуда, като самостоятелно престъпно посегателство, пред разследващите органи стоят редица обстоятелства, подлежащи на доказване, значителен дял от които могат да бъдат доказани посредством следните експертизи:

- Съдебна ценова/икономическа експертиза - за определяне стойността/размера на имуществени или неимуществени вреди, претърпени в резултат на извършеното престъпление;

- Различни криминалистически експертизи на документи – за идентифициране на лицето, изпълнило ръкописен текст или подпис в документи или на изпълнителя на текстове в два или повече документа, за извършени промени, добавки и заличавания в документи и др.;

- Видеотехническа експертиза за възпроизвеждане на лица, събития и други факти, фиксирани в записи от видеокамери или други записващи устройства;

- Компютърна-техническа експертиза в случаите, когато във връзка с престъплението е използвана компютърна информационна система или друго устройство - с оглед необходимостта от установяване на съдържанието на информационни данни в обекта на изследване, събиране и анализ на комуникацията с пострадалото лице/лица, осъществена по електронен път и др.;

- Съдебнопсихологична или комплексна психиатрична и психологична експертиза с оглед установяване на вида, формата и степента на въздействие над пострадалото лице, психическото му състояние по време и след деянието, възможностите му да противодейства на нападателя и др.

6. ВЕЩНО УКРИВАТЕЛСТВО

Съгл. разпоредбата на чл. 215 НК, вещното укривателство може да се изрази в различни форми на деятелност – укриване, придобиване или спомагане да бъдат отчуждени чужди движими вещи, за които деецът знае или предполага, че са придобити от друго чрез престъпление или друго

общественоопасно деяние. Цел на извършване на престъплението е набавяне на имотна облага за самия извършител или за другото.

С оглед на горното, при разследването по наказателни производства, водени за престъпления от разглеждания вид, релевантно би било назначаване и извършване на експертизи от следния вид:

- Съдебна ценова/икономическа експертиза относно установяване стойността/азмера на имуществото – обект на посегателство;

- Трасологични експертизи за идентифициране на лицата, от които са оставени следи на местопроизшествието;

- Различни криминалистически експертизи, чиито обект на изследване са документи, вкл. отделни части и реквизити от документи идентифициране на лицето, изпълнило ръкописен текст или подпис или на изпълнителя на текстове в два или повече документа, за извършени промени, добавки и заличавания в документи и др.;

- Видеотехническа експертиза за възпроизвеждане на лица, събития и други факти, свързани с престъплението, фиксирани в записи от видеокамери или други записващи устройства.

7. УНИЩОЖАВАНЕ И ПОВРЕЖДАНЕ

В разпоредбите на чл. 216 и чл. 216 а от Раздел VII от Глава Пета на НК се съдържат съставите на престъпления, свързани с посегателства върху чужда движима или недвижима вещь чрез нейното унищожаване или повреждане, като предвид особените обекти на посегателства, въведени в отделните текстове, при разследване на тези престъпления, могат да бъдат назначени следните експертизи:

- Съдебна оценителна или икономическа експертиза на определяне стойността/размера на унищоженото или поведено имущество

- Трасологични експертизи за идентифициране на лицата, от които са образувани следи на местопроизшествието;

- Различни видове технически експертизи – според вида на обекта на посегателство и оръдието, използвано за това, с оглед необходимостта от установяване на време, начин, механизъм на въздействие и др.;

- Видеотехническа експертиза за възпроизвеждане на лица, събития и други факти, фиксирани в записи от видеокамери или други записващи устройства.

8. ЗЛОУПОТРЕБА НА ДОВЕРИЕ

Злоупотребата на доверие, въведено като престъпление в разпоредбата на чл. 217 НК, включва в състава си съзнателно ощетяване на чуждо имущество, поверено на дееца да го управлява или пази. По наказателни производства, водени за престъпление от разглеждания вид могат да бъдат назначени следните експертизи:

- Съдебна оценителна или икономическа експертиза за определяне размера на причинените вреди съобразно характера и естеството на ощетеното имущество;

- Съдебнопсихологична или комплексна психиатрична и психологична експертиза – най-често по отношение на пострадалото лице с оглед изясняване на кръг от въпроси, свързани със способността му да съзнава правните същност и последици от конкретни извършени действия, респ. способността му да участва в наказателното производство;

- Различни криминалистически експертизи на документи, чиито обект на изследване са документи и отделни части и реквизити от документи относно идентифициране на лицето, изпълнило ръкописен текст или подпис или на изпълнителя на текстове в два или повече документа, за извършени промени, добавки и заличавания в документи и др.

В заключение следва да се подчертаят значимостта и особената роля, която заемат експертизите като процесуален инструмент и способ на доказване в наказателното производство. Както вече беше отбелязано по-горе, при разследване на престъпления против собствеността, които са въведени в Глава V от Особената част на Наказателния кодекс на Р България¹¹, подлежат на

¹¹ В сила от 01.05.1968 г., посл. доп. ДВ. бр.87 от 17 Октомври 2025г.

установяване редица въпроси, включени в предмета на доказване, които въпроси могат да бъдат решени основно, а най-често и единствено чрез извършване на съдебни експертизи. Експертизи, назначени и изготвени по редна на НПК.

REFERENCES

Antonov, S. (2022). Basic criminological characteristics of the offender assessment system Scientific papers of the University of Ruse, volume 61, Book 7.1., 160-169 (**Оригинално заглавие:** Антонов, С. (2022). Основни криминологични характеристики на системата за оценка на правонарушителите Научни трудове на Русенския университет, том 61, Книга 7.1, с. 160-169)

Martinov, K. (2021). *Forensic Methodology for Investigating "Classic Frauds"*, Plovdiv, ISBN 978-619-188-574-9. (**Оригинално заглавие:** Мартинов, К. 2021 Криминалистическа методика за разследване на „Класически измами“, ISBN 978-619-188-574-9)

Martinov, K. (2021). Investigation of thefts from vending machines, Society and Law magazine, 8-2021, 69-82, ISSN: 0204-8523. (**Оригинално заглавие:** Мартинов, К. 2021 Разследване на кражби от машини за продажба на стоки, Общество и право , 8-2021, 69-82, ISSN: 0204-8523)

Pavlov, H. (2018). Problems in organizing Forensic Science Expertise in Bulgaria, World Science, № 1 /29/, (**Оригинално заглавие:** Павлов, Хр. Проблеми в организацията на съдебната експертиза в България, Световна наука 2018, № 1 /29/, Януари 2018

Rayanova, K. (2018). Aggression as an international crime Scientific conference with international participation MATTECH 2018, 183-187, ISBN:1314-3921 (**Оригинално заглавие:** Раянова, К. (2018). Агресията, като международно престъпление Научна конференция с международно участие MATTEX 2018, 183-187, ISBN:1314-3921